

Muzeum Starých Strojů

Strojírna Eduard Kokora, Přerov - střípky z historie

Nohejl Václav

1867 - Hospodářská jednota záhlinická a olomoucká, která ustavila přerovskou hospodářskou školu, postoupila polovici budovy č.p. 591 Václavu Nohejlovi, "vyrábitelem strojů hospodářských". Stojí za povšimnutí, že v pronájmu stojí v popředí na svou dobu mimořádně progresivní pedagogický záměr, a to poskytnout žákům rolnické školy příležitost k poznání zemědělských strojů.

1869 - Na výstavě v Prostějově upozornil na sebe "velkým strojem mlátičím". Obdržel zde státní stříbrnou medaili za mlátičí stroje a třechu na len.

1872 - Až do r. 1872 se Nohejl nazýval "Maschinenschlosser" (strojní zámečnick). 30. prosince 1871 však zakoupil část stavební plochy č.p. 591 s příslušnými budovami a rovněž pozemek č. top. 185 za 6.000 zlatých a v r. 1872 postavil a zřídil strojnickou továrnu a slévárnu. V témže roce zaplatil podle listu daně výdělkové polovinu roční přímé daně 31 zl.. Celý obnos, tedy 62 zl., představuje sumu reprezentující v poměrech maloměsta větší podnik. 15. listopadu 1872 žádá o zapsání do krajského firemního rejstříku. Teprve v katalogu kroměřížské výstavy (1872) se dozvídáme, jaké stroje byly firmou vyráběny. V Kroměříži vystavuje 4 různé žentoury, 4 mlátičky, 3 žací stroje, ruční řezačku a stroj na zpracování lnu a konopí.

1873 - Na základě listiny vystavené 29. dubna 1873 poznamenává se u domu č.p. 747, což je nové číslo Nohejlovy továrny postavené na č.p. 591, že k němu náleží strojírna a slévárna s nacházejícími se zde stroji, nástroji, náradím, obzvláště parním strojem, soustruhem na železo, vyrovnávacím soustruhem, dvěma dřevařskými soustruhy, transmisemi s řemeny a příslušenstvím, parním vrtadlem, kupolní pecí, slévárnou, jeřábem, dvěma ventilátory, všemi modely, železnými formovými truhlíky, svěráky a dmyšci.

1876 - Exekuční dražba Nohejlovy továrny se konala 26. září 1876. V zápise z roku 1877 zjišťujeme jako nové vlastníky společníky firmy J. Doležel a spol., tzn. Josefa Doležela, **Eduarda Kokoru** a Mořice Waldmanna. Na tomto místě setrvala továrna až do r. 1888. Firma Nohejl však exekuční dražbou nezankla docela. V. Nohejl si zřídil novou dílnu u nádraží v místech, kde stály dva neomítnuté přízemní domy č.p. 725 a 726, bývalé vojenské pekárny, v té době solné mlýny.

1878 - 6. května 1878 bylo V. Nohejlovi po předcházejícím komisionálním řízení povoleno zřízení slévárny a pece v bývalých vojenských pekárnách.

1880 - Inzeruje zemědělské stroje nejnovějších soustav – mlátičky ruční i žentourové, žentoury stojaté i ležaté, fukary anglické soustavy, ruční i žentourové sečkovice, šrotovníky apod., hlavně pak opravy strojů. V záhlaví inzerátu označuje svůj závod za strojnickou dílnu nejstaršího strojníka přerovského, ale jako sídlo uvádí Předmostí.

Krátce po r. 1880 došlo k zániku doposud zcela neobjasněnému. Firma Nohejl byla vymazána z rejstříku krajského soudu teprve 5. září 1890 a pokutována sumou 10 zl. Pro opomenutí výmazu.

J. Doležel a spol.

1876 - Nohejlovu továrnu Za mlýnem při domě č.p. 747 koupili v exekuční dražbě 26. září 1876 společníky firmy J. Doležel & Comp. Pánové J. Doležel, soukromník v Přerově, **Eduard Kokora, mydlář v Přerově** a Mořic Waldmann, velkoobchodník železem v Brně, za kupní cenu 13.800 zl..

V roce 1876 pracovalo v zařízené továrně 160 dělníků.

1877 - 6. prosince 1877 zapisuje se firma úředně (samozřejmě německy) jako "První přerovská továrna k vyrábění strojů hospodářských se slévárnou Jos. Doležel a spol v Přerově". Začátek společnosti pod tímto názvem se datuje od 1. července 1877.

1878 - Při domě č.p. 747 bylo postaveno dílenské skladiště.

1879 - Tovární společníci kupují trhovou smlouvou z 20. března 1879 pozemek k domu č.p. 725 a 726 v trati "Na pekárkách", tedy v místech druhé továrny V. Nohejla (za 8.000 zl.). Č.p. 725 a 726 bylo později nahrazeno č.p. 953. Zpočátku jim objekt sloužil za skladiště, za několik let sem byl přenesen provoz Kokorovy továrny.

1880 - Mění se název firmy na "První přerovská strojnická továrna se slévárnou Jos. Doležel, Eduard Kokora a Mořic Waldmann v Přerově". V té době se v závodě vyrábí pojízdné sloupové mlátičí stroje žentourové, křížové a ramenové žentoury s nízkými mlátičkami, ruční mlátičí stroje s příkrývkou zubatých kol, fukary různých soustav, stroje na řezání řepy, sečkovice ruční i žentourové, a to anglické i bubnové soustavy, čisticí trieury, sečí stroje soustavy Sackovy, celé železné a zlepšené soustavy Zimmemannovy a Claytonovy, stroje na sázení řepy, válce kroužkové na hroudy a americké rozmělnovací brány, zvonové žentoury s úplně krytými koly a mlátičky s čistidlem vlastní konstrukce. Firma nabízí správký pro průmyslové závody, zejména cukrovary, mlýny a pivovary, též odlitky ze železa a kovu dle vzorků nebo výkresů.

1881 - Ze společnosti odstoupuje Josef Doležel, majiteli zůstávají Kokora a Waldmann (až do r. 1888). J. Doležel obdržel 1/3 svého podílu na nemovitostech, celkem 40.000 zl. V roce 1881 tedy majetek firmy představoval 120.000 zl. (J. Doleželovi bylo vyplaceno 10.000 zl., 30.000 zl. vkládá jako zástavní právo na nemovitosti společníků firmy).

Ed. Kokora a M. Waldmann

1881 - Firma Kokora a Waldmann je bezprostředním pokračovatelem firmy J. Doležel a spol.. Oficiální název firmy v té době zněl "První přerovská strojnická továrna Kokora – Waldmann v Přerově". Pod tímto názvem vystavuje firma zemědělské stroje na výstavním trhu 7. a 8. července v Přerově.

Inzerce firmy v Hospodáři moravském (SOKA Přerov)

1882 - Firma otvírá oddělení správek parních strojů a nabízí zejména opravy zahraničních výrobků.

1883 - Oznamuje své hlavní sklady mimo Přerov – v Brně na Křenové ulici, v Praze na Senovážném

náměstí v domě banky Slavie. Ohlašuje generální zastoupení světoznámých firem Richard Garrett a syn a Leiston Works z Británie se skladem parních mlátiček o výkonu 4-12 PS. Umístění továrny Za mlýnem bylo pro vzrůstající produkci nevýhodné, Při přepravě těžších nákladů přes most přes Bečvu vznikaly obrovské potíže zejména za povodní (tehdy Bečva ještě nebyla regulovaná). Proto Kokora s Waldmannem přikročili k postavení nového továrního objektu u nádraží v místech dosavadního skladiště. Stavba započala v období 1883 – 1884.

1884 - V Hospodáři moravském se firma označuje za největší továrnu na zemědělské stroje na Moravě.

1887 - Dům č.p. 726 byl připojen k č.p. 725, u něhož lze nalézt škrť a přepis na č.p. 953 (změna byla provedena patrně při sloučení obou čísel). Z tohoto lze usoudit, že v tomto roce byla dostavěna jedna z hlavních budov nového závodu u nádraží. Jako ředitel firmy je zapsán Leopold Schnetz (do r. 1889).

1888 - Na základě kupní smlouvy z 6. srpna 1888 se stává majitelem závodu při domě č.p. 747 a dalších nemovitostí firmy pouze Eduard Kokora, jemuž Mořic Waldmann prodává svou polovinu za 33.000 zl..

Největší továrna na hospodářské stroje na Moravě.

První Přerovská strojnická továrna a slévárna
Ed. Kokory a M. Waldmanna

Státní odměna
za zásluhy v oboru
hospodářství.

nabízí své, dle nejlepší soustavy sestavené žentoury, mlátičky, sečkovice, fukary, řepnaky, a pumpy jak ssací tak i na tlak; pak zlepšené sečí stroje přizpůsobené půdě zdejší, jakož i docela železné pluky s ocelovými noži na mělké a též i hluboké orání. —

Obzvláště upozorňuje na nové, velmi lehkým chodem se vyznamenávající, eo do trvanlivosti a bezpečnosti za nejlepší uznané žentoury kryté, kteréžto veškeré dosavadní soustavy daleko předčí.
Přijímá veškeré práce a opravy mlýnů, pivovarů, cukrovarů a všech jiných závodů, kteréžto práce řádně, velmi rychle a lacino se provedou.
Parní mlátičky jsou vždy na skladě a zašlou se cenníky na požádání zdarma a vyplaceně.

Inzerce firmy v Hospodáři moravském (SOKA Přerov)

Ed. Kokora a spol.

Muž, který se v r. 1888 dostal do čela největší továrny na zemědělské stroje na Moravě, pocházel z Dřevohostic. Přišel do Přerova v r. 1871, aby jako mydlář založil výrobu mýdla. V roce 1876 se stal společníkem závodu J. Doležel a spol.. Z obou těchto hlavních příjmů (k tomu ještě polnosti) povýšil své mydlářství v r. 1888 na továrnu na mýdlo.

1889 - 1. ledna 1889 začíná fungovat nová společnost "První přerovská strojnická továrna se slévárnou Ed. Kokora a spol. v Přerově", společníky jsou Eduard Kokora a jeho syn Rajmund. Mimo již uváděné výrobky klade firma v propagaci důraz na nově zařízenou výrobu desetinných vah pro zátěž od 50 do 1.500 kg.

1891 - Městské radě došlo 14. února 1891 od okresního hejtmanství oznámení o uprázdnění tovární budovy Za mlýnem p. Eduarda Kokory a téhož roku je p. Kokorou požádáno o udělení povolení ku stavbě jednopatrového obytného domu (kladně vyřízeno 27. července 1891).

1892 - Dochází k rozšíření závodu na dosud největší rozlohu, a to koupí objektu právě likvidované firmy Vítěz – Sofka v těsném sousedství na jižní straně.

1893 - V roce 1893 pracovalo v závodě 366 dělníků. Vyrobito se zboží za 450.000 zl.. Roční spotřeba surovin činila 1.500 m³ dřeva a 1.500.000 kg železa. Firma vyvážela zboží téměř do všech zemí mocnářství. Filiálky byly v Budapešti a Lvově, hlavní sklady v Krakově a Černovicích.

Inzerce firmy v Hospodáři moravském (SOKA Přerov)

1896 - V roce 1896 se Ed. Kokora senior oficiálně vzdává vedení podniku a prokura pro strojírnou je svěřena synům Ed. Kokorovi juniorovi a Vladimíru Kokorovi (oba se stávají majiteli v r. 1898). Další syn Rajmund se stává šéfem mydlárny (majitelem od r. 1902). Z odevzdací listiny z 8. srpna 1902 (Ed. Kokora senior zemřel v roce 1898) se dozvídáme výši jmění. Čistého to je 66.372 zl., v hrubém pak 629.064 zl. v aktivech a 562.692 zl. v pasivech. Majetek přešel na Rajmunda a Vladimíra po 3/8 a na Eduarda k 1. Pro posouzení výrobní kapacity závodu jsou cenné údaje o movitém majetku. Hotových strojů bylo při odevzdání za 91.751,60 zl., nehotových strojů za 12.913,87 zl., strojů prodaných na úvěr a podle úvěrních knih dosud nezaplacených za 292.789,67 zl.. Samotné výrobní prostředky podniku a materiál byly oceněny sumou 37.917 zl..

Lze nalézt i výčet budov a provozoven továrny:

Strojárna: hlavní budova (dvě poschodí), skladiště parních strojů, dřevěné skladiště, žentourové a pluhové skladiště, přední dvůr, kůlny mezi půdami u stolárny, kůlna na mletí písku, zadní dvůr, prostřední dvůr, dílny, slévárny, zděná skladiště vlevo od kanceláří, cídírna a cídírna litiny, stolárny, skladiště u stolárny, kotlárny, kovárna, soustružna, šroubárna, montovna v I. patře a přízemí, nátěrna v 2. patře
Mydlárna: sklep, předsíň, topírna loje, parfumerie, skladiště v I. patře, varna, topírna, hladírna, místnost pro řezání mýdla, sušírna, místnost pro balení mýdla, krám v domě č.p. 219 v Přerově
Skladiště mimo Přerov: skladiště "Syllos" v Budapešti, ve Lvově, v Praze (Havlíčkovo nám. Č. 6 a Viadukt č. VI v Karlíně), v Brně (Nová ulice č. 58), v Podgorze a Černovicích na Bukovině.

Souhrnný majetek firmy Kokora obnášel celkem 6 nemovitostí v Přerově, a to č.p. 953, 770, 900, 1123, 1124 a 1125, krom toho ještě i polnosti.

Výřez ze str. 35 Adressáře města Přerova, 1900 (SOKA Přerov)

1902 - V té době firma prosperuje, má 400 dělníků a sílu parních strojů kolem 80 PS, sklady zboží v Ústí n. Labem, Stříbře, Mnichově Hradišti, v Podgorze u Krakova, Stanislavově, Černovicích, Trnavě, Bratislavě, Brně, Jihlavě a Pardubicích (v r. 1900). K dosavadním dvěma společníkům přistupuje další jejich bratr Julius Kokora, továrník v Brně (vystoupil 9. března 1905). Firma inzeruje nejnovější univerzální secí stroj "Horačka", žací stroje systému "Jones", "Plano" a v r. 1904 též "Cormick". V tomto období továrna dodala několik zařízení pro přerovský pivovar.

1905 - Ze společnosti vystupuje Julius Kokora, společníky jsou Rajmund, Vladimír a Eduard (ml.) Kokorovi. Rajmund a Vladimír jsou titulováni jako "velkostatkáři v Přerově".

1907 - V závodě je zaměstnáno 350 – 400 dělníků, 14 úředníků a 8 technických úředníků. Výrobní sortiment se dá shrnout do následujícího výčtu: výroba parních strojů, zejména lokomobil o výkonu 4 – 10 PS, pumpy studniční, hydraulické, centrifugální, vodovody, kotle všech soustav, nádržky a jiná zařízení pro mlýny, cukrovary, sladovny, pivovary, lihovary apod., obráběcí stroje pro soustružnické dílny na zpracování kovu, železné konstrukce střech a mostů, rýhování válců, veškeré práce slévačské, litina stavební i ozdobná, výroba kujné litiny.

Filiálky v Praze a ve Lvově.

1908 - Firma obdržela koncesi na stavbu mostů a železných konstrukcí.

1910 - 21. listopadu 1910 došlo k formulaci návrhu kupní smlouvy mezi ustavujícím výborem tvořící se akciové společnosti (předseda Jan Adamec) a firmou "První přerovská strojnická továrna se slévárnou, Ed. Kokora a spol.", resp. jejími třemi společníky, kteří firmu k akcionování nabídli.

1911 - Od 1. března 1911 začíná provoz na účet nové akciové společnosti "Rolnická akciová továrna na stroje, slévárna a kotlárna Ed. Kokora a spol v Přerově". Byly vypracovány stanovy akciové společnosti, kde se jako "účel" společnosti uvádí: výroba a prodej strojů hospodářských a jiných, všeho druhu čerpadel a vodovodů, všeho druhu odlitků, jakož i provádění prací oboru strojnického, zámečnického, soustružnického, slévačského, kotlářského, kovářského, natěračského, mostárenského, kovotepeckého, zařizování průmyslových závodů všech druhů strojním zařízením atd..

V této době začíná závod vyrábět stabilní benzinové motory a uplatňovat je v benzinových mláticích složeních.

1912 - 29. ledna 1912 v 9:00 v malém sále městského domu se konala ustavující valná hromada "Rolnické akciové továrny na stroje, slévárny a kotlární Ed. Kokora a spol v Přerově" s programem, kam mimo formalit spadalo hlavně převzetí závodu firmy "První přerovská strojnická továrna se slévárnou, Ed. Kokora a spol. v Přerově" s veškerými nemovitostmi a příslušenstvím za kupní cenu 1,000.000 K. Značným akciovým kapitálem byl závod rozšířen, a to o nově postavené montovny. Byly pořízeny moderní obráběcí stroje.

V ceníku č. 100 oznamuje firma adresu své ústřední kanceláře se sklady pro Království české v Praze II, Dlážděné ulici č. 3, blíže nádraží.

1914 - Vzhledem k válečnému událostem je nutno výrobu téměř úplně zastavit, část zaměstnanců byla

povolána k vojsku, část zůstala bez zaměstnání.

Speciální továrna parních a benzinových mláticích složení, čisticích a motorových mlátiček

AKC. SPOL.

ED. KOKORA A SPOL.

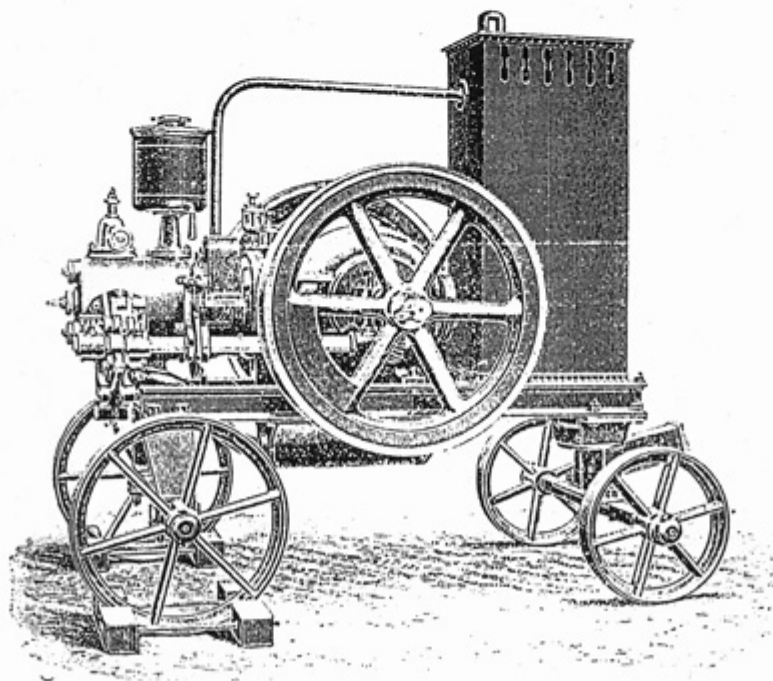
Továrna:

PŘEROV (MORAVA)
Telefon čís. 213.

Filiálka a sklad:

PRAHA II. DLÁŽDĚNÁ ul. č. 3.
Telefon čís. 25763.

Nejnovější lehké, ležaté
VOLNOBĚŽNÉ BENZINOVÉ MOTORY
značky 4MTN - 6MTN.

Výstřížek z propagačního materiálu benzinových motorů

1915 - Výnosem C. a K. ministerstva vnitra z 26. května 1915 (č. 10050 M.J.) je firma až do odvolání prohlášena za podnik státem chráněný. Jsou přijaty zakázky na válečnou výrobu, vyrábí se těla 8 a 12cm granátů.

Též je převzata fa "Moravskoslezská továrna na armatury a stroje, slévárna, kotlárna a mědikovectví v Přerově", kde se rovněž vyrábí těla granátů.

1918 - Pokračuje výroba válečného materiálu.

1920 - 17. června 1920 byl zvolen předsedou akciové společnosti znovu Jan Adamec (5. října 1914 se prve funkce vzdal za nesouhlasu ostatních).

1921 - Prodáno zboží za 3.210.572 Kč, čistý zisk 69.350 Kč, akcionářům vypacena dividenda 6 %. Na valné hromadě vznikly úvahy o reorganizaci továrny. Na schůzi výboru 14. července 1921 byly plány na rozšíření schváleny a předloženy úřadům.

Až 16. června 1921 tedy po 10 letech od zániku (1. března 1911) došlo k vymazání "staré" firmy "První přerovská strojnická továrna se slévárnou Ed. Kokora a spol. v Přerově v likvidaci". V roce 1921 dochází rovněž k omezení výroby o 5 hodin týdně v důsledku krize v průmyslu hospodářských strojů.

1922 - Zisk klesá z 69.350 Kč v roce 1920 a 66.840 Kč v roce 1921 na 4.881 Kč v roce 1922.

1923 - Valná hromada akcionářů 23. května 1923 provedla změnu stanov společnosti, a to na žádost ministerstva vnitra. Název firmy od tohoto data zněl "Továrna na stroje Ed. Kokora a spol., akc. Společnost v Přerově". Závod vyrábí zemědělské stroje, čerpadla a vodovody všeho druhu, poskytuje práce strojnické, zámečnické, soustružnické, slévárenské, kotlářské, kovářské, stolařské a natěrečské, práce v oboru mostárenském, práce kovotepecké, zařizuje průmyslové závody všemi druhy zařízení.

1924 - Továrna má 2 parní stroje o výkonu 165 PS, 2 elektromotory o výkonu 15 a 20 PS, 112 železobráběcích strojů, 16 dřevobráběcích strojů, 2 parní buchary, 2 kupolové pece, 6 formovacích strojů, 1 rámovou pilu (katr). Ve výrobě lokomobil a výbušných motorů stále patří k nejvýkonnějším v republice. K vyhlášenému zboží patří ještě lisy na slámu, elevátory, mlátičky, fukary, pluhy, pumpy, secí stroje a parní kotle. Exportuje se do Království Srbů, Chorvatů a Slovinců (pozdější Jugoslávie), Polska, Maďarska, Ruska a Bulharska.

15. dubna 1924 se Jan Adamec vzdává funkce předsedy správní rady, nahrazuje jej Rajmund Kokora, odstupují též někteří další dlouholetí členové správní rady podniku. V tomto roce evidentně začíná úpadek závodu.

1926 - Je konstatováno, že společnost se nachází v krizi. Dividendy nemohou být akcionářům vyplaceny a valná hromada si je vědoma, že se rozhoduje o bytí a nebytí závodu. Hrubý zisk je 2.216.168 Kč, bilanční ztráta 1.642 Kč. Rajmund Kokora se vzdává funkce předsedy a je nahrazen Vladimírem Kokorou.

Výrobní štítek lokomobily firmy Kokora z roku 1928

1930 - Bilance z 13. března 1930 vykazuje za uplynulý rok 23.237 Kč čistého zisku. Společnost zaměstnává 112 dělníků, 32 učňů a 13 úředníků.

1931 - Z důvodu finanční tísně rozhoduje 10. prosince 1931 valná hromada o odprodeji komplexu budov s mydlárnou a části tovární zahrady za celkovou sumu 870.000 Kč. Mydlárna byla prodána Rajmundu Kokorovi, velkostatkáři v Přerově.

1932 - Předmětem jednání valné hromady 11. července 1932 jsou mj. i úvahy o likvidaci podniku. Jedná

se i o zastavení výroby, přibrání nových výrobků, prodeji akcií, prodeji dalších částí realit apod. Na této valné hromadě je přítomno jen 10 akcionářů, kteří představují balík 1.391 akcie. Ostatní se nedostavili. V bilancích let 1930-1932 jsou vykazovány značné ztráty a odpisy ze stabilizačního fondu ve výši větší než 1.200.000 Kč.

1935 - Usnesením Krajského soudu v Olomouci ze 14. listopadu 1935 je vyhlášen konkurs na jmění firmy "Továrna na stroje Ed. Kokora a spol., akc. Společnost v Přerově", a to na návrh dlužníka. 18. června 1935 je celá strojírna Kokora odprodána v dražbě za 700.000 Kč nově vzniklé firmě "Agrostroj – přerovské výrobní a prodejní družstvo na hospodářské a jiné stroje, zapsané společenstvo s ručením obmezeným v Přerově".

1939 - 14. dubna 1939 oficiálně končí konkurs včetně rozdělení konkursní podstaty a 3. května 1939 je proveden výmaz firmy z rejstříku.

1948 - V sousedství bývalé Kokorovy strojírny nadále funguje Kokorova mydlárna. Po smrti Rajmunda Kokory 22. března 1932 vede podnik vztahující se k č.p. 770 (stvební část. 595, 596, 597, 598/1 a 598/2) Eduard Kokora. Ještě v roce 1941 je k závodu přistavováno. Výnosem ZNV v Brně č. 9410/48 z 28. května 1948 je do Kokorovy továrny na mýdlo a krystalovou sodu zavedena národní správa podniku Milozávody Olomouc. 6. prosince 1949 se stává majitelem objektu mydlárny město Přerov, a to kupem.

Objekty strojírny Kokora před zbouráním, 1968 (archiv Jiří Rosmus)

Objekty strojírnny Kokora před zbouráním, 1968 (archiv Jiří Rosmus)

Objekty strojírnny Kokora před zbouráním, 1968 (archiv Jiří Rosmus)

Historie jmenované firmy není věcí jednoduchou, prolínají se zde a navazují na sebe osudy několika podniků. Pokusil jsem se je uvést všechny.

Zdrojem informací byly jednak archivní fondy SOKA Přerov, ZA Opava a hlavně kniha Gustava Voždy, Stoletá tradice přerovského strojírenství, díly I. a II, Profil Ostrava, 1967 a 1971.

text Ing. Petr Eliáš, Přerov

ostatní materiály označeny, nebo archiv muzea

